

Prywatne korzyści z wyższego wykształcenia – analiza finansowa

Justyna M. Bugaj, Radosław Rybkowski*

Streszczenie: *Cel* – W artykule zaprezentowano nową metodę obliczania korzyści z posiadania wyższego wykształcenia, zastosowaną do polskich warunków. Odwołując się do metod stosowanych przez OECD Autorzy stawiają sobie za cel określenie, na ile korzystne jest indywidualne inwestowanie w edukację wyższą. *Metodologia badania* – Podstawową metodą badawczą zastosowaną przez Autorów jest obliczanie korzyści z wyższego wykształcenia na podstawie bieżącej wartości netto (*Present Net Value*, PNV). Zaproponowana w opracowaniu modyfikacja uwzględnia zabezpieczenie przed bezrobociem jako finansową korzyść oraz wpływ ponoszonych kosztów zdobycia wykształcenia na osiągnięte korzyści prywatne.

Wynik – Niezależnie od rodzaju odbywanych studiów oraz od typu uczelni (prywatna czy publiczna) posiadanie wyższego wykształcenia jest indywidualną korzyścią o charakterze finansowym. Jednocześnie wielkość tej korzyści jest niższa, niż wskazuje to wiele publikacji poświęconych polskiemu szkolnictwu wyższemu.

Oryginalność/wartość – Wartością pracy jest zaproponowanie nowej, bardziej szczegółowej metody obliczania prywatnych korzyści z wyższego wykształcenia w aspekcie finansowym w Polsce. Metoda ta pozwala także na długofalowe badanie tej korzyści oraz na jej porównanie z wartościami w innych krajach.

Słowa kluczowe: prywatne korzyści, wyższe wykształcenie, premia prywatna

Wprowadzenie

Niezależnie od rodzaju odbywanych studiów oraz od typu uczelni (prywatna czy publiczna) posiadanie wyższego wykształcenia jest indywidualną korzyścią. Można ją połączyć np. z bardziej świadomym podejmowaniem decyzji dotyczących pełnionych funkcji w społeczeństwie, a także ze sprawnością w poruszaniu się na rynku pracy. Wykształcenie wyższe wymuszone jest czasami koniecznością kontynuacji tradycji rodzinnych, możliwych tylko dzięki nauce w szkole wyższej lub też łączy się z potrzebą kroczenia własną drogą (pracując w innej niż rodzinna branży czy firmie). Dlatego też Autorzy postawili sobie następujące pytania: czy można kompleksowo przedstawić finansowe korzyści z posiadanego wyższego wykształcenia oraz czy można obliczyć stopę zwrotu z zainwestowanego czasu i pracy w pozyskanie wyższego wykształcenia.

Dotychczasowe badania z obszaru ekonomii wskazują na pozytywny związek między posiadanym wykształceniem a wysokością wynagrodzenia za pracę. Na przykład badania

---

* dr inż. Justyna M. Bugaj, Instytut Ekonomii, Finansów i Zarządzania, Uniwersytet Jagielloński, ul. prof. S. Łojasiewicza 4, 30-348 Kraków, e-mail: j.bugaj@uj.edu.pl; dr hab. Radosław Rybkowski, Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych, Uniwersytet Jagielloński, Rynek Główny 34, 31-010 Kraków, e-mail: radoslaw.rybkowski@uj.edu.pl.

amerykańskie udowadniają, że każdy rok nauki oznacza przeciętny wzrost zarobków o 6–7% (Acemoglu, Angrist 1999). W Polsce tym zagadnieniem zajmowali się m.in. P. Strawiński, A. Adamczyk i W. Jarecki (Strawiński 2005; Adamczyk, Jarecki 2008).

Do analizy problemu przyjęto współistnienie trzech funkcji uczelni: edukacyjnej, badawczej i służby publicznej. Sposób ich realizacji na poziomie I i II stopnia studiów oraz potencjalne korzyści finansowe i niefinansowe opisane w dalszej części tekstu wpływają na chęć i potrzebę uzyskania wyższego wykształcenia wśród osób posiadających maturę (Bowen 1977; Bugaj, Szarucki 2014; *Programy lojalnościowe...* 2013).

W tekście opisano autorski model badawczy, bazujący na ekonomicznych podstawach obliczania zwrotu z inwestycji. Założono, że korzyść indywidualna wynika z premii płacowej absolwenta szkoły wyższej w odniesieniu do osób posiadających wykształcenie inne niż wyższe, a także ze zmniejszonego zagrożenia bezrobociem. Pomniejszają ją nakłady za-inwestowane w uzyskanie wyższego wykształcenia oraz utracone korzyści z tytułu późniejszego wejścia na rynek pracy. Na korzyść indywidualną wpływają także elementy trudno mierzalne, takie jak: prestiż związany z posiadanym wykształceniem i wykonywaną pracą lub chęć samorealizacji (Strawiński 2005; Rybkowski 2013; *Wpływ sektora...* 2012). Szczególne znaczenie przypisywane prywatnej i publicznej premii płacowej wynika z przyjętego na potrzeby tworzenia modelu opracowania wzoru opisującego PKB jako sumę dochodów z pracy, dochodów z inwestycji oraz dochodów państwa, przy uwzględnieniu amortyzacji. Zgodnie z tym wzorem – premia płacowa zwiększająca przychody z pracy najemnej staje się istotnym czynnikiem zwiększającym PKB. Model ten został opisany szczegółowo w dokumencie *Wpływ Sektora Szkolnictwa Wyższego na PKB*, opracowanym w 2012 roku przez zespół Centrum Badań nad Szkolnictwem Wyższym Uniwersytetu Jagiellońskiego na zlecenie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju.

W styczniu 2015 roku w Polsce działało 519 instytucji szkolnictwa wyższego, w tym 134 uczelnie publiczne i w tym 19 uniwersytetów. 29 niepublicznych szkół wyższych było w stanie likwidacji (POL-on). Nadal najwięcej studentów w Polsce kształcą się w uczelniach publicznych i w trybie stacjonarnym, choć od 2008 roku obserwuje się systematyczny spadek tej liczby. W roku akademickim 2013/2014 na uczelniach wyższych w Polsce studiowało ponad półtora miliona osób (1 548 748), z tego prawie 189,6 tys. – w Małopolsce (*Tendencje...* 2014).

1. Prywatne korzyści z wyższego wykształcenia

Szkolnictwo wyższe w Polsce, jako część życia społecznego, współfinansowane w dużej mierze przez państwo, nie jest kojarzone wprost z kreowaniem dochodu narodowego. Niemniej jednak inwestowanie w wykształcenie wyższe społeczeństwa przynosi korzyści w czterech wymiarach:

- finansowym publicznym,
- niefinansowym publicznym,

- finansowym prywatnym,
- niefinansowym prywatnym.

Prywatne korzyści absolwenta mogą być podzielone na dwie zasadnicze grupy: finansowe i niefinansowe. Finansowe – oznaczają możliwe do oszacowania korzyści materialne, wynikające z posiadanego wykształcenia. Składają się na nią dwa zasadnicze elementy: premia płacowa (różnica pomiędzy wynagrodzeniem osoby posiadającej i nieposiadającej wyższego wykształcenia) oraz większe prawdopodobieństwo bycia zatrudnionym (gdyż poziom bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem jest niższy niż w pozostałej grupie, a to oznacza wymierną finansową korzyść).

Tak rozumiane korzyści finansowe są osiągnane dzięki uprzedniemu zainwestowaniu w kontynuowanie nauki. Stąd na sumę prywatnej inwestycji w szkolnictwo wyższe składają się: opłaty za usługi edukacyjne (czesne), indywidualne koszty studiów (zakup podręczników, przyborów etc. niezbędnych w procesie nauki) oraz utracone korzyści finansowe (oznaczające sumę przychodów, które dana osoba mogłaby uzyskać, gdyby podjęła pracę)¹.

We współczesnej literaturze zwraca się szczególnie uwagę na niefinansowe korzyści z wyższego wykształcenia (np. Kwiek czy McMachon). Podstawowe kategorie niefinansowych korzyści indywidualnych są związane ze zdrowiem, z życiem rodzinnym oraz z zaangażowaniem społecznym.

Korzyści związane ze zdrowiem obejmują lepsze poczucie indywidualne zdrowia, jak również większą dbałość o zdrowie rodziny. Osoby ze stopniem licencjata i wyższym są także mniej narażone na niedogodności związane z procesem starzenia. Wynika to zarówno z dbałości o zdrowie, jak i doświadczonej sytuacji finansowej i zawodowej. W kategorii tej zdecydowanie należy uwzględnić także większą dbałość o planowanie rodziny, a tym samym mniejsze prawdopodobieństwo niechcianej ciąży i dziecka. Wiąże się z tym korzyści w obszarze życia rodzinnego, do których dodatkowo można zaliczyć bardziej świadome planowanie zarówno założenia rodziny, jak i powiększania jej o kolejnych członków, a także zmniejszone ryzyko bezrobocia i ubóstwa oraz lepszy rozwój intelektualny dzieci.

Trzeci obszar korzyści indywidualnych wynika z większego zaangażowania społecznego – udział w wyborach, zaangażowanie w lokalnym samorządzie, wolontaryzm czy wreszcie oddawanie krwi i zaangażowanie się w budowanie społeczności lokalnej. Te czynniki wpływają także na otoczenie, w którym żyją absolwenci szkół wyższych. Są to z reguły dzielnice o mniejszej przestępczości, z dostępem do infrastruktury wypoczynkowej.

---

¹ Firma Ernst & Young w raporcie cząstkowym *Uwarunkowania przyszłego rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce: globalizacja, demografia i zmiany społeczno-gospodarcze w Polsce* (2009: 34) do kosztów inwestycji zalicza także wyższe podatki oraz utracone transfery społeczne (na przykład na przyuczenie do zawodu). Autorzy uznają jednak takie założenia za nieuzasadnione. Transfery społeczne na rzecz przyuczenia do zawodu nie są powiązane jedynie z niższymi poziomami wykształcenia, nadal przysługują osobom z wyższym wykształceniem. Co więcej – osoby legitymujące się dyplomem uczelni niejednokrotnie nadal doświadczają podobnego wsparcia (np. ze strony pracodawców) za sprawą uczestnictwa w szkoleniach i warsztatach. Uznanie płacenia wyższych podatków za dodatkowy koszt miałyby sens wtedy, gdyby osoby z wyższym wykształceniem płaciły podatek w zwiększonej skali podatkowej. Ale przeciętne wynagrodzenie osób z wyższym wykształceniem w Polsce wskazuje wyraźnie, że taka sytuacja nie ma miejsca.

Poniekąd są to korzyści społeczne (tak lokalnie, jak i w szerszej perspektywie krajowej). Z drugiej strony te właśnie korzyści są najbardziej indywidualne – poczucie spełnienia i samorealizacji, jakie daje zaangażowanie w pomoc innemu człowiekowi, to najbardziej subiektywna i indywidualna korzyść spośród tu opisywanych.

2. Metody i narzędzia badawcze

Podstawą wyboru metod badawczych była dostępność danych do obliczeń, jak również analiza twierdzeń najważniejszych badaczy szkolnictwa wyższego (np. Walter McMahon, Ronald Barnett, Howard R. Bowen). Do wykonania obliczeń Autorzy korzystali z dostępnych statystyk publicznych, takich jak:

- *Główny Urząd Statystyczny* (roczniki statystyczne, budżety gospodarstw domowych, raport „Szkoły wyższe i ich finanse” etc.),
- OECD (roczniki *Education at a Glance* oraz dane statystyczne dostępne w bazach organizacji),
- *World Bank* (publikacje oraz baza danych *World DataBank*),
- EUROSTAT (zwłaszcza statystyki dotyczące PKB Polski i krajów EU),
- dane statystyczne ministerstw: zdrowia; kultury i dziedzictwa narodowego, rozwoju regionalnego oraz nauki i szkolnictwa wyższego,
- Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK.

Do kluczowych kryteriów oceny danych statystycznych należała ich dostępność, porównywalność oraz rzetelność. Analiza czynników pozafinansowych, świadczących o wzroście kapitału społecznego², opracowana na podstawie danych statystycznych oraz publikacji, zarówno polskich, jak i międzynarodowych (np. Czapiński 2006; Baum, Payea 2005), została opisana jakościowo.

Przyjmowane dotychczas sposoby obliczania prywatnej korzyści finansowej bądź nie uwzględniały mniejszego prawdopodobieństwa bycia bezrobotnym przez osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, bądź proponowały odrębne wzory, które przeliczały na finansową korzyść mniejsze prawdopodobieństwa bycia bezrobotnym. Poprzednie metody słusznie zakładały, że posiadanie wyższego wykształcenia, rozumiane jako korzyść o charakterze finansowym, powinno umożliwić choćby przybliżone wyliczenie wartości takiej korzyści. Zgodnie z wcześniejszymi badaniami (McMahon 2009; OECD 2012; Strawiński 2005) przyjęto, że podstawą obliczania korzyści finansowej jest różnica pomiędzy zarobkami osoby z wyższym i osoby bez wyższego wykształcenia.

Poprzednie rozwiązania stosowały jednak skomplikowane wzory dla obliczenia finansowego wymiaru zabezpieczenia przed bezrobociem. Dla większej przejrzystości zaproponowanego rozwiązania, podstawą obliczania premii staje się wynagrodzenie uśrednione: oznacza to, że przeciętne wynagrodzenie w danej grupie jest dodatkowo zmniejszone przez

---

² Między innymi wzrost poziomu zdrowia, spadek przestępczości, bardziej świadome rodzicielstwo.

uwzględnienie ilości zarejestrowanych bezrobotnych o danym poziomie wykształcenia. Dostępne dane statystyczne podają średnie wynagrodzenie dla poszczególnych grup ze względu na ich poziom wykształcenia i dane te dotyczą jedynie osób mogących się wykazać jakąś formą zatrudnienia; natomiast bezrobotni nie są uwzględniani. Dodając do liczby zatrudnionych także liczbę bezrobotnych legitymujących się danym poziomem wykształcenia, otrzymujemy wynagrodzenie uśrednione (dla osób pracujących i bezrobotnych), co pozwala uchwycić finansową korzyść, jaką zapewnia wyższe wykształcenie – jako zabezpieczenie przed bezrobociem.

W niniejszym tekście, zgodnie z praktyką OECD (zastosowaną także w przywoływanym raporcie E&Y) wykorzystana została prywatna bieżąca wartość netto korzyści z wykształcenia wyższego (PrNPV – *Private Net Present Value*). Jest to wielkość, która w oparciu o bieżące wskaźniki (np. wysokość płac, stopę bezrobocia, wielkość transferów, typową stopę zwrotu z wieloletnich inwestycji) pozwala na oszacowanie przyszłych korzyści o czasie czterdziestu lat pracy zawodowej. Stosowana przez OECD metoda nie bierze pod uwagę zmian wartości pieniądza. Z jednej strony może to być uznane za wadę tego rozwiązania, z drugiej jednak – decyzje o kontynuowaniu (lub nie) edukacji na poziomie wyższym podejmowane są bez wiedzy na temat przyszłych zmian wartości pieniądza. Dlatego oparcie o PrNPV jest w istocie bliższe sposobowi podejmowania decyzji przez aplikujących na studia.

I dlatego:

$$P_{pr} = \sum_{t=1}^{n1} (Wwś_t - Wnś_t) \quad (1)$$

gdzie:

P_{pr} – premia prywatna,

$n1$ – czas pracy (mierzony w latach),

t – kolejny rok pracy,

$Wwś$ – uśrednione wynagrodzenie osób posiadających wykształcenie wyższe (przeciętne wynagrodzenie osób z wyższym wykształceniem, zmniejszone proporcjonalnie przez uwzględnienie liczby bezrobotnych w tej grupie),

$Wnś$ – uśrednione wynagrodzenie osób posiadających wykształcenie inne niż wyższe (przeciętne wynagrodzenie osób nieposiadających wyższego wykształcenia, proporcjonalnie zmniejszone przez uwzględnienie liczby bezrobotnych w tej grupie).

Koszty studiowania są natomiast sumą: opłat za usługi edukacyjne (może to być opłata za studia niestacjonarne bądź opłata za studia w szkole prywatnej), indywidualnych kosztów studiowania (koszty podręczników, niezbędnych materiałów) oraz utraconych korzyści (tutaj równe przeciętnemu wynagrodzeniu osób z wykształceniem średnim). Wzór prywatnych kosztów wygląda więc następująco:

$$S_{pr} = \sum_{t=1}^{n2} (O_t + Wm_t + N_t) \quad (2)$$

gdzie:

S_{pr} – prywatne koszty studiowania,

n_2 – czas studiów (mierzony w latach),

t – kolejny rok studiów,

O – wielkość opłat za usługi edukacyjne,

W_m – przeciętne wynagrodzenie osób z wykształceniem średnim i policealnym (uwzględniane tu jest wykształcenie średnie, a nie „niewyższe” jak poprzednio, gdyż osoba podejmująca decyzję o rozpoczęciu studiów musi legitymować się maturą),

N – indywidualne koszty poniesione w czasie studiowania (podręczniki, przybory, materiały, komputer).

W oparciu o obliczoną wartość prywatnej premii płacowej oraz kosztów studiów można wyliczyć prywatną korzyść netto. Ta wartość nie musi jednak oznaczać prosto rozumianej różnicy pomiędzy P_{pr} a S_{pr} . Istotną rolę odgrywa sposób, w jaki będą uwzględniane poniesione koszty indywidualne. Autorzy ekspertyzy proponują cztery możliwe rozwiązania:

1. S_{pr} mogą zostać potraktowane jako swego rodzaju pożyczka bądź kwota odłożona na wirtualnym rachunku, która powinna podlegać oprocentowaniu i zwiększaniu w oparciu o procent składany. Odpowiada to możliwej do wyobrażenia sytuacji, w której człowiek rezygnując ze studiów kwotę odpowiadającą S_{pr} odkłada na lokacie, z której będzie mógł skorzystać po przejściu na emeryturę.

Wówczas wzór korzyści prywatnej wygląda następująco:

$$K_{pr} = P_{pr} - S_{pr} \times (1 + r)^{n_1} \quad (3)$$

gdzie:

K_{pr} – korzyść prywatna,

n_1 – czas pracy (w latach),

P_{pr} – premia prywatna,

S_{pr} – prywatne koszty studiów,

r – referencyjna stopa inwestycyjna.

2. Druga metoda zakłada, że ponieważ kwoty S_{pr} w istocie nie ma (jest na rachunku wirtualnym), to nie ma możliwości zastosowania procentu składanego. Dlatego należy w takim wypadku uznać, że kapitał nie przyrasta, a pracującego absolwenta obciążają koszty obsługi tego obciążenia tylko w stosunku rocznym. Dlatego przy takim założeniu premia płacowa równa się:

$$K_{pr} = P_{pr} - (S_{pr} \times r \times n_1) \quad (4)$$

3. Trzecia metoda zakłada, że S_{pr} należy potraktować jak swego rodzaju pożyczkę na poczet przyszłych korzyści finansowych, dlatego prywatna korzyść powinna być pomniejszana nie tylko w stosunku rocznym (jak w przypadku powyższym), ale

dotatkowo należy ją właśnie umniejszyć o poniesione prywatne koszty studiów S_{pr} . Dlatego wzór wygląda następująco:

$$K_{pr} = P_{pr} - (S_{pr} \times r \times n1) - S_{pr} \quad (5)$$

4. Czwarta metoda, powielając założenie metody trzeciej przyjmuje, że absolwenta obciąża jedynie zwrot poniesionych kosztów studiów S_{pr} , a jednocześnie pieniądze te nie podlegają oprocentowaniu. Wówczas wzór premii prywatnej wygląda następująco:

$$K_{pr} = P_{pr} - S_{pr} \quad (6)$$

Wprowadzona we wzorze referencyjna stopa inwestycyjna (r) jest uśrednioną stopą zwrotu z inwestycji długoterminowych, takich jak bezpieczne papiery dłużne, udziały w Towarzystwach Funduszy Inwestycyjnych, lokaty długoterminowe. Dzięki uwzględnieniu tej referencyjnej stopy inwestycyjnej możliwe jest porównanie, na ile inwestowanie w wyższe wykształcenie jest opłacalne w porównaniu do innych możliwości inwestycyjnych.

Dla lepszego wykazania, na ile opłacalne jest zdobycie wyższego wykształcenia, najlepiej zastosować następujący wzór, pozwalający ustalić roczną stopę zwrotu:

$$I_{pr} = ((K_{pr}/S_{pr})^{1/n1}) - 1 \quad (6)$$

gdzie:

- I_{pr} – prywatna roczna stopa zwrotu z inwestycji w zdobycie wyższego wykształcenia,
- K_{pr} – korzyść prywatna,
- $n1$ – czas pracy (w latach),
- S_{pr} – prywatne koszty studiów.

Odwołanie się do rocznej stopy zwrotu pozwala na bardziej czytelne porównanie osiągniętych korzyści z innego rodzaju możliwymi rodzajami inwestowania. Ponieważ zostały zaproponowane cztery sposoby obliczania korzyści netto, dlatego będą odpowiadać im cztery stopy zwrotu.

W tabeli 1 przedstawiono obliczenia prywatnej stopy zwrotu z inwestycji w wyższe wykształcenie w procentach w zależności od kosztów kształcenia, typów studiów i otrzymanej pomocy finansowej (dla 2010 r.) oraz przyjętej metody obliczania korzyści. Z przeprowadzonych przez Autorów obliczeń wynika, że największą rolę w zwiększaniu prywatnej stopy zwrotu z inwestycji (niezależnie od przyjętej metody obliczenia) ma udzielenie finansowej pomocy w czasie studiów. Przyczynia się do tego przede wszystkim zmniejszenie kosztów ponoszonych przez studenta. To sprawia, że przy premii płacowej pozostającej bez zmian, ogólna suma kosztów studiów jest mniejsza i w ten sposób powiększa się rentowność prywatnej inwestycji w zdobycie wyższego wykształcenia. Ta opłacalność jest szczególnie wysoka w odniesieniu do kierunków technicznych, ponieważ mediana zarobków absolwentów tych kierunków jest powyżej przeciętnego wynagrodzenia osób posiadających dyplom

szkoły wyższej. Spodziewane wyższe zarobki są jak najbardziej racjonalnym argumentem, który może sprawiać, że kandydaci będą chętniej podejmować decyzję o wyborze studiów technicznych.

Tabela 1

Obliczenia prywatnej stopy zwrotu z inwestycji w wyższe wykształcenie w procentach w zależności od kosztów kształcenia, typów studiów i otrzymywanej pomocy finansowej (dla 2010 r.) oraz przyjętej metody obliczania korzyści

	Przyjęta metoda obliczania korzyści prywatnej			
	1	2	3	4
Wykształcenie wyższe ogółem, średnie opłaty w uczelniach prywatnych	-2,40	3,24	2,40	3,64
Wykształcenie wyższe ogółem, bez opłat (studia stacjonarne, uczelnia publiczna)	0,91	3,91	3,28	4,23
Wykształcenie wyższe ogółem, bez opłat (studia stacjonarne, uczelnia publiczna), stypendium w wysokości 200 zł miesięcznie	1,22	4,01	3,41	4,32
Wykształcenie wyższe ogółem, bez opłat (studia stacjonarne, uczelnia publiczna), stypendium w wysokości 1000 zł miesięcznie, jak przy kierunkach zamawianych	3,50	5,05	4,65	5,26
Dla porównania – wykształcenie wyższe ogółem, opłata w wysokości przeciętnych kosztów studiów na jednego studenta	–	2,79	1,75	3,26
Wykształcenie wyższe medyczne, bez opłat za studia (studia stacjonarne)	–	2,66	1,56	3,15
Wyższe wykształcenie techniczne, bez opłat za studia (studia stacjonarne)	2,80	4,67	4,21	4,91
Wyższe wykształcenie techniczne, bez opłat za studia (studia stacjonarne), stypendium w wysokości 200 zł miesięcznie	2,99	4,77	4,33	5,00
Wyższe wykształcenie techniczne, bez opłat za studia (studia stacjonarne), stypendium w wysokości 1000 zł miesięcznie, jak przy kierunkach zamawianych	4,66	5,76	5,46	5,92
Dla porównania – wykształcenie wyższe techniczne, opłata w wysokości przeciętnych kosztów studiów na jednego studenta	-1,32	3,39	2,60	3,77

Źródło: *Wpływ sektora...* (2012).

Zastosowanie pierwszej metody obliczania prywatnej korzyści, która najbardziej uwzględnia możliwość zainwestowania posiadanego (oraz traconego) kapitału w inne inwestycje długoterwałe, prowadzi do pewnych zaskakujących wniosków: w przypadku uczelni prywatnych zdobycie wyższego wykształcenia może być w istocie stratą. Podobna sytuacja nastąpiłaby, gdyby to studenci mieli samodzielnie pokrywać koszty ponoszonych studiów medycznych – przy obecnych płacach w Polsce ich zadłużenie jedynie by się powiększało i wyższe wykształcenie oznaczałoby finansową stratę. W aspekcie tych rozważań i w przypadku doktoratu największa premia płacowa występuje w sektorze prywatnym, a nie publicznym sektorze akademickim (Kwiek 2010; Rybkowski 2006).

Uwagi końcowe

Według raportu OECD z 2012 roku inwestycja w wykształcenie wyższe ma wewnętrzną stopę wynoszącą około 25% dla mężczyzn i 20% dla kobiet (OECD 2012). Na te wartości

największy wpływ mają dwie zmienne: potencjalne wyższe zarobki i mniejsze ryzyko przebywania „na bezrobociu”. W tekście wykazano jednak, że indywidualna korzyść finansowa z posiadanego wyższego wykształcenia jest mniejsza niż przedstawia się to w literaturze krajowej i zagranicznej (np. Strawiński 2005; OECD 2012). Do przykładowych obliczeń (dla roku 2010) wykorzystano rozbudowany autorski model, w którym wykazano, że znaczną rolę w zwiększaniu prywatnej stopy zwrotu z inwestycji w wykształcenie wyższe (niezależnie od przyjętej metody obliczenia) ma udzielenie finansowej pomocy w czasie studiów.

Indywidualna korzyść z posiadanego wykształcenia w wymiarze niefinansowym przejawia się w dbałości o lepsze warunki pracy, o zdrowie indywidualne i rodziny czy rozsądniejsze wydawanie środków na konsumpcję. Dodatkowo najczęściej wymieniane indywidualne korzyści pozafinansowe płynące z wykształcenia wyższego to (Strawiński 2005; *Wpływ sektora...* 2012; Czapiński 2006):

- umiejętność planowania rodziny, prowadząca do zmniejszenia ubóstwa w rodzinie,
- motywacja do dalszego uczenia się, szybszy rozwój intelektualny dzieci,
- większe zyski z prywatnych inwestycji finansowych (ludzie lepiej wykształceni korzystniej, bardziej odpowiedzialnie lokują swoje pieniądze),
- mniejsza liczba problemów związanych z procesem starzenia (w tym większa dbałość o własne umiejętności zawodowe i życiowe),
- dbałość o lepsze warunki pracy, wyższa jakość życia i pracy,
- umiejętność tworzenia lepszej przestrzeni publicznej w miastach (np. dzielnice zamieszkiwane przez ludzi wykształconych mają niższe wskaźniki przestępczości),
- oraz korzyści o charakterze czysto konsumpcyjnym (do których zalicza się choćby czas spędzony na studiach jako sposób na przedłużenie beztrudnej młodości).

Premia z posiadania wyższego wykształcenia jest sumą wszystkich opisanych wcześniej czynników. Stąd nie ma wątpliwości, że jest to dobra inwestycja.

Literatura

- Acemoglu D., Angrist J. (1999), *How Large Are the Social Returns to Education? Evidence From Compulsory Schooling Laws*, NBER Working Paper no. 7444, www.nber.org/papers/w7444.pdf (12.03.2015).
- Adamczyk A., Jarecki W., *Szacowanie wewnętrznej stopy zwrotu inwestycji w wyższe wykształcenie*, http://gospodarkanarodowa.sgh.waw.pl/p/gospodarka_narodowa_2008_11-12_04.pdf (12.03.2015).
- Barnett R. (2010), *Being a University*, Routledge, New York.
- Baum S., Payea K. (2005), *The Benefits of Higher Education for Individuals and Society*, College Board.
- Bowen H.R. (1968), *The Finance of Higher Education*, Carnegie Commission on Higher Education, Berkeley.
- Bowen H.R. (1977), *Investment in Learning. The Individual and Social Value of American Higher Education*, Jossey-Bass, San Francisco.
- Bowen H.R., Servelle P. (1972), *Who Benefits from Higher Education – and Who Should Pay*, American Association for Higher Education, ERIC Clearinghouse on Higher Education, Washington DC.
- Bugaj J., Szarucki M. (2014), *Identyfikacja kluczowych kompetencji w misji uczelni publicznych*, w: *Restrukturyzacja w obliczu wyzwań gospodarki globalnej*, red. R. Borowiecki, A. Jaki, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 281–296.
- Czapiński J. (2006), *Polska – państwo bez społeczeństwa*, „Nauka” nr 1, https://portalwiedzy.pan.pl/images/stories/pliki/publikacje/nauka/2006/01/N_106_01_Czapinski.pdf (14.06.2012).

- De Walque D. (2004), *Education, Information, and Smoking Decisions Evidence from Smoking Histories, 1940–2000*, World Bank, Washington DC.
- Education at a Glance (2008). *OECD Indicators*, wydawnictwo seryjne, Paris, OECD (2005–2011), „Higher Education to 2013” vol. 1.
- Instrukcje szkolnictwa wyższego, POL-on – zintegrowany system informacji o nauce i szkolnictwie wyższym, <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/rejestry/szkolnictwo?execution=e2s1> (23.01.2015).
- Kwiek M., *Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce a transformacje finansowania publicznego szkolnictwa w Europie*, cpp.amu.edu.pl (14.06.2012).
- Kwiek M. (2010), *Zarządzanie polskim szkolnictwem wyższym w kontekście transformacji zarządzania w szkolnictwie wyższym w Europie*, CPP RPS, vol. 15, http://www.cpp.amu.edu.pl/pdf/CPP_RPS_vol.15_Kwiek.pdf (10.01.2015).
- McMahon W.W. (2009), *Higher Learning, Greater Good*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- OECD (2012), *Education at a Glance 2012: Highlights*, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/eag_highlights-2012-en (15.03.2015).
- Programy lojalnościowe kierowane do absolwentów – przegląd rozwiązań europejskich* (2013), red. J. Bugaj, Kuźnia Kadr 7, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, www.kuznia7.ue.wroc.pl/k7/images/materialy/poz%202a.pdf (16.03.2015).
- Rybkowski R. (2006), *Rola ogólnego wykształcenia wyższego w społeczeństwie wiedzy*, „Nauka i szkolnictwo wyższe” nr 2 (28), s. 27–33.
- Rybkowski R. (2013), *Europeization of European Universities. Between Two Currents of Changes*, „Horyzonty Polityki” vol. 4, nr 8, s. 111–123.
- Strawiński P. (2005), *Zwrot z inwestycji w wyższe wykształcenie w Polsce*, <http://coin.wne.uw.edu.pl/pstrawinski/publ/zarobki3hec.pdf> (15.03.2015).
- Tendencje i kierunki zmian na rynku usług szkolnictwa wyższego w Małopolsce* (2014), broszura informacyjna, <http://obserwatorium.malopolska.pl/files/common/raporty-z-badan/tendencje-szkolnictwo-wyzsze-2014.pdf> (29.12.2014).
- Uwarunkowania przyszłego rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce: globalizacja, demografia i zmiany społeczno-gospodarcze w Polsce* (2009), Raport cząstkowy Ernst&Young, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/48d88a26c432b1692b8365e2c1e3e482.pdf (10.03.2015).
- Wpływ sektora szkolnictwa wyższego na Produkt Krajowy Brutto* (2012), red. J. Bugaj, www.ncbir.pl/gfx/ncbir/userfiles/_public/fundusze_europejskie/infrastruktura_i_srodowisko/ewaluacja/wplyw_szkolnictwa_wyzszego_na_pkb_040712_1.pdf (15.03.2015).

PRIVATE BENEFITS OF HIGHER EDUCATION – FINANCIAL ANALYSIS

Abstract: *Purpose* – The paper presents new method to calculate private benefits of higher education, applied to Polish higher education system. Based on the method used by OECD, the Authors aim at establishing, how profitable investing in higher education is.

Design/methodology/approach – The method applied by the Authors is based on Present Net Value of higher education. The modification of the basic equations, proposed by the Authors take: protecting from unemployment and cumulated costs of higher education into consideration.

Findings – The results of the research prove that no matter what is the discipline of studies or type of school (public or private) there is a distinct private benefit of higher education. At the same time, the Authors have noticed that the actual benefit but is lower than presented by earlier publications.

Originality/value – The main value of the paper is the new, more detailed method to calculate private benefits of higher education, especially as applied to Poland. This new method will help to long-term researching the subject and comparing Polish benefits with the systems of higher education of other states.

Keywords: private benefits, higher education, private wage premium

Cytowanie

- Bugaj J.M., Rybkowski R. (2015), *Prywatne korzyści z wyższego wykształcenia – analiza finansowa*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 74, t. 1, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 687–696; www.wneiz.pl/frfu.